

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРІЄНТИРІВ АНГЛОМОВНОГО МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ

DIDACTIC CONDITIONS OF FORMATION GUIDELINES OF ENGLISH LANGUAGE INTERCULTURAL COMMUNICATION AMONG STUDENTS

Статтю присвячено актуальному питанню – формуванню орієнтирів англomовної комунікативної компетентності серед студентів, яка забезпечує діалог народів у полікультурному просторі.

Глобалізований світ – це світ комунікації без кордонів і перешкод. Україна інтегрується у Європейську спільноту, активно напрацьовує необхідні для цього нормативно-правові документи, удосконалює соціально-культурні засади організованого демократичного суспільства, модернізує освітню систему, щоби молоде покоління не відчувало бар'єрів для забезпечення діалогу культур. Англійська мова є одним із чинників подолання перешкод і формування впевненості у собі. Українцям англomовна комунікативна компетентність зараз украй необхідна, оскільки війна змусила їх переселятися у чужі країни, пристосовуватися до нових умов і можливостей, шукати засобів для порозуміння з іноземцями.

Комунікувати – не просто розказувати про себе і про свою точку зору, це – вміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню, володіти можливостями сприйняття, оцінювання та інтерпретації ситуації, планування комунікативних дій тощо. Тобто, спілкуватися англійською – думати і формулювати висловлювання англійською мовою так, щоб бути зрозумілим. А це залежить від комунікативної ситуації, аудиторії, вибору стилевих акцентів і форм мовлення, термінології, від менталітету співрозмовника тощо.

Перелічені чинники є орієнтирами формування англomовної компетентності студентів, які досліджуються у статті. Також приділено увагу дидактичним умовам, які полягають у виборі стратегій навчання: стимулювання, мнемонічних технологій, когнітивних методик, соціальних і психологічних умов; практично зорієнтованому навчанні і майстерності викладача. Розкрито теоретичні аспекти організації

навчання англійської мови на основі комунікативно-діяльничого підходу.

Ключові слова: англomовна комунікативна компетентність, орієнтири, студенти, термінологія, переклад, спілкування, англійська мова.

The article is devoted to one of the current problems - the formation of guidelines for English communicative competence among students, which ensures the dialogue of peoples in a multicultural space.

The globalized world is a world of communication without borders and obstacles. Ukraine is integrating into the European Community, actively developing the necessary legal documents, improving the socio-cultural foundations of an organized democratic society, and modernizing the educational system so that the young generation does not feel barriers for ensuring cultural dialogue.

Communicating is not just telling about yourself and your point of view, it is the ability to change the depth and circle of communication, to understand and be understandable to a partner, to have the ability to perceive, evaluate and interpret the situation, plan communicative actions, etc. English language is one of the factors in overcoming obstacles and building self-confidence. English-speaking communicative competence is now extremely necessary for Ukrainians, since the war forced them to move to foreign countries, adapt to new conditions and opportunities, and look for ways of understanding with foreigners.

The listed factors are guidelines for the formation of students' English language competence, which are examined in the article. Attention is also paid to didactic conditions, which consist in the choice of learning strategies: stimulation, mnemonic technologies, cognitive methods, social and psychological conditions; practically oriented learning and teacher skills. The theoretical aspects of the organization of English language learning based on the communicative-activity approach are revealed.

Key words: English communicative competence, guidelines, students, terminology, translation, communication, English language.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.38>

Зарівна О.Т.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Марків О.Т.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри журналістики
Українського державного університету
імені М.П. Драгоманова

Химай Н.І.,

ст. викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Шалова Н.С.,

ст. викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У зв'язку з інтеграцією України в європейське суспільство, поширенням ділових зв'язків і контактів, ринкових відносин та освітніх проектів володіння іноземною мовою стало новою необхідністю. Така компетентність значно підвищує ефективність взаємного партнерства, сприяє взаєморозумінню сторін та зміцнює відносини між представниками різних держав.

Сьогодні українці через війну змушені бути переселенцями у всіх країнах світу, їм доводиться пристосовуватися до нових умов життя, налагоджувати контакти з метою пошуку місця роботи чи освіти для дітей. Іноземці всіляко сприяють такій адаптації, але часто встановленню повного взаєморозуміння

заважає саме незнання іноземної мови, зокрема англійської, психологічні бар'єри до її використання або ж небажання вивчати мову чи зважитися говорити. Активна молодь чітко усвідомлює важливість англomовного спілкування – це люди нової генерації і нових освітніх можливостей, решту категорій населення обов'язково мотивувати набувати такої компетентності. Адже, важко уявити співіснування народів без обміну інформацією, думками, емоціями тощо, тобто без міжкультурної комунікації – складного, комплексного явища, яке включає різноманітні напрямки і форми спілкування між окремими індивідами, групами, державами, які належать до різних культур [1, с. 5]. Вільне володіння іноземною мовою сприяє налагоджуванню особистісних контактів

без допомоги перекладача, створює сприятливий настрій в офіційній, діловій та приватній бесіді, що має позитивний вплив на успішний хід розвитку співпраці. Справді, багато гідних фахівців, які через війну переїхали жити й працювати за кордон зараз не можуть уповні зреалізувати себе як професіонали через банальне незнання мови. Завжди для працівників, які володіють профільною англійською мовою відкриваються ширші можливості, найперше – високооплачувана робота в Україні, оскільки наша держава відкрита для іноземців, а також можливість працювати у будь-якій державі світу.

Тому вдосконалення змісту іншомовної підготовки майбутніх фахівців технічних чи інших немовних спеціальностей зумовлене соціальним замовленням на таку категорію людей, яка володіє англійською або іншою мовою, здатна до конструктивної комунікативної діяльності в міжкультурному діловому середовищі. Цей механізм потребує напрацювання чітких критеріїв оцінювання рівня сформованості іншомовних мовленнєвих умінь студентів. Скажімо, оволодіння професійною лексику, термінологією для студентів технічних спеціальностей виступає певним індикатором вивчення мови і є необхідним складником оволодіння англійською мовою як засобом фахового спілкування. Йдеться, зокрема, про формування вмінь користуватися зарубіжними джерелами інформації після закінчення вузу та про залучення студентів до інформаційного пошуку вже в період навчання. Для майбутніх представників більш творчих професій, наприклад журналістів, також важливе володіння професійною термінологією, навиками синхронного перекладу, але, що варто відзначити, емоційний та стилістичний аспект знань тут має неабияке значення, а також етнокультурні особливості співрозмовника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням навчання сучасного студентства фаховій англомовній лексиці в немовних вищих закладах освіти присвячена велика кількість науково-методичних робіт багатьох науковців, таких як С. В. Король, Р. О. Гришкова, З. О. Осада, О. Т. Зарівна, Ю. О. Семенчук, В. Д. Борщовецька, С. Riemer, L. Schiffler. Проблеми оцінювання результативності іншомовної навчально-мовленнєвої діяльності присвячені дослідження Н. М. Василюшина, Т.С. Скирда, Н. В. Свентицька, Л.Ф. Клименко, Л.А. Гончаренко, L. F. Bachman, B. J. Carrol, W. M. Rivers, S. J. Savignon та інших. Питанню формування дидактичних умов присвятили свої праці Калиновська І. М., Кургаєва Л. А., Кушніром М. О., Мироненко Т. П., Бідасюк Н. В., Вайт, Джафс та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багато науковців звертають увагу на формування у студентів достатнього лексичного запасу, термінології, певних синтаксичних

і стилістичних конструкцій для фахового перекладу та інших мовних одиниць, які свідчать про вивчення іноземної, зокрема англійської, мови. У нашому дослідженні зацентровано на формуванні саме орієнтирів забезпечення ефективної англомовної комунікації між представниками різних культур (визначальних ознак аудиторії, з якою ведеться розмова, комунікативної ситуації, стилю і жанру мовлення, спеціалізованої (бізнесової) комунікації, знання менталітету, подолання психологічних бар'єрів і бажання розмовляти тощо) для студентської молоді. А також, виокремлено сучасні дидактичні умови та засоби освіти, які уможливають цей процес і сприяють його найефективнішому прояву.

Метою статті є розробка орієнтирів і відповідних показників рівнів сформованості англомовної комунікативної компетенції випускників немовних спеціальностей, визначення необхідних для цього дидактичних умов і засобів.

Для досягнення мети виносяться завдання:

- проаналізувати орієнтири англомовного міжкультурного спілкування;
- з'ясувати дидактичні умови та обґрунтувати теоретичні аспекти організації навчання англійської мови, спрямованої на комунікативно – діяльнісний аспект;
- визначити критерії ефективного використання англійської мови випускниками закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. На думку американського логіка Г. Грайса, успішна комунікація можлива за умови дотримання чотирьох максимумів: інформативності (висловлення повинно бути змістовним), істинності (говорити тільки правду), релевантності (говорити тільки те, що стосується справи), ясності, чіткості (говорити коротко і зрозуміло). Якщо говорити про англомовну комунікацію українця з носієм мови, то такі вимоги для студентів, які вивчають мову навіть не в межах філологічного факультету є прийнятними і не надто складними. Адже, згідно з сучасними міжнародними освітніми нормативами випускники вищих закладів освіти повинні вміти ініціативно висловлюватися іноземною мовою без помітних зусиль, пов'язаних із пошуком засобів вираження у процесі досягнення ними соціальних і професійних цілей. Це є, власне, основою іншомовної мовленнєвої компетентності сучасного студента і молодого спеціаліста. Виділення рівнів розвиненості комунікативних умінь користувача іноземною мовою орієнтоване насамперед на практичну методику, з окресленням таксономічної схеми кінцевих і проміжних цілей навчання з урахуванням прогресії й безперервності й критеріїв ступеня досягнення навчальних цілей [2, с. 97].

Зазначені вище завдання перестають бути проблемою загального культурного рівня сучасного студента і стають питанням його професійної

придатності, яку можна визначити так: якщо студент здатний до оперативного планування й логіко-композиційного структурування мовлення англійською мовою, вміє варіювати мовленнєві тактики й модус мовлення залежно від реакції співрозмовника, використовує конструкції в кожному мовленнєвому кроці при природному темпі мовлення в новій ситуації, та він повністю оволодів іноземною мовою і може претендувати на високооплачуване місце роботи; але якщо ж мова не надто гнучка, нечітко структурована і уповільнена у природному комунікативному акті, то це є виявом для роботодавця про низьку кваліфікацію випускника.

Перейдемо до визначення орієнтирів для англійськомовного діалогу. Оскільки спілкування має самостійну і специфічну форму активності, що визначається насамперед результатом взаємодії, а не її предметом, то орієнтиром у цьому процесі можуть бути інтонація мовця і його психічний настрій, тобто *бажання вести розмову*. При такій ситуації фахівець повинен так добирати висловлювання, щоб не нашкодити співрозмовникові або щоб не втратити клієнта, коли йдеться про ведення переговорів іноземною мовою. Отже, психологічні процеси комунікативного акту можуть бути визначальними для обрання тактики і стилю розмови.

Наступним не менш важливим елементом орієнтування у процесі мовлення є *знання істотних жанрових ознак* того дискурсу, в якому ведеться розмова (це більше притаманно писемній комунікації). Адже жанр має чітко визначену структуру, обсяг, характерні мовні і стилістичні риси, визначено структурні і мовні особливості шести жанрів офіційно-ділового стилю – листів, телексів, меморандумів, звітів, резюме, контрактів, які належать до найуживаніших у сфері писемного ділового спілкування міжнародних бізнесових кіл. Використання таких знань значно спрощує розв'язання комунікативного завдання. Якщо йдеться про усну комунікацію, то тут слід зважати на *ознак аудиторії*, стилі мовлення, взагалі на комунікативну ситуацію.

Відповідно до жанру підбирається *термінологія*. Питома вага лексики кожного із стильових шарів є своєрідним контрольним орієнтиром під час складання лексичного мінімуму для кожного фаху. Вивчення термінологічної лексики при викладанні іноземної мови професійного спрямування буде успішнішим й ефективнішим, якщо правильно дібраний фаховий матеріал іноземною мовою, який залучається до навчального процесу. Основою такого матеріалу перш за все будуть *спеціалізовані тексти*, за допомогою яких у сучасного студента сформується активний термінологічний словник, який допомагатиме в подальшому вивченні іноземної мови. Як вважає Бабенко К. базовим матеріалом є, перш за все, тексти фахового спрямування, які вважаються джерелом для розширення фахового термінологічного словника, особливо «необхідно інформувати про автентичні тексти – тексти, написані мовою оригіналу для професійного використання» [3, с. 237].

Ще одним орієнтиром при розмові з іноземцем є *знання його менталітету*. Адже багато перекладачів стикаються з проблемою непорозуміння не через погане знання мови, а в силу відсутності інформації про характер жителів тієї чи іншої країни. Англійці, для прикладу, тяжіють до традиції і ґрунтовності, важливі риси їх ментальності – практичність і здоровий глузд, консерватизм. Найважливішою їх рисою, що проявляється у діловому спілкуванні, є самоконтроль, який вони вважають найціннішою рисою людського характеру. Американці, натомість, наполегливо й енергійно відстоюють свою точку зору під час переговорів, не бажаючи втратити хоч чого-небудь із своєї вигоди. Проте вони раціоналістичні і йдуть на компроміс, коли неможливо вибрати кращий варіант.

Ментальний аспект сприйняття іноземцями інформації про Україну під час війни від українців зараз справді дуже відчутний. Досвід, виховання, стиль життя і середовище соціалізації носіїв мови тих країн, в якій зараз перебувають українці впливають на сприйняття правди про воєнні події та злочини з уст очевидців: ускладнюється, з одного боку – неможливістю повірити у такі жахіття в 21 столітті; з другого – недостатньою інформаційною обізнаністю про український народ, про його історію, про ворогів тощо; з третього – надто емоційним тоном оповіді. Здатність вибудувати власні знання, емоції, почуття в логічний ланцюг висловлення і бути зрозумілим – це прояв комунікативних умінь і здатність до підтримання діалогу. У цьому аспекті ще одним важливим орієнтиром формування англійськомовної компетентності сучасних студентів є *комунікативна толерантність особистості*, що передбачає комфортний комунікативний акт та означає: бути стриманим, доброзичливим, самоконтрольним та інтелектуально гнучким у розмові з іншими. На думку Зарівної О., «якісна мовна підготовка українських студентів є запорукою їх академічної мобільності, й не лише її. Опановуючи іноземну мову, людина окрім комунікативних навичок здобуває міжкультурну компетенцію, яка в даному випадку містить у собі пізнання цінностей культури країни мови, що вивчається, оволодіння новим культурним простором. Набута студентами 14 міжкультурна компетенція під час вивчення іноземної мови є складовою толерантного ставлення до представників інших культур і народів» [4, 13-14].

Подібно проявляються етнокультурні особливості і при перекладі, оскільки неабияке місце у набутті англійськомовної компетентності належить навикам перекладу. Здатність людини активно використовувати знання англійської мови, орієнтуватися і діяти в різних професійних чи побутових життєвих ситуаціях, зрозуміло висловлюватися, моделювати іншомовну взаємодію шляхом живого спілкування в умовах рефлексивного акту – такі уміння засвідчують наявність англійськомовної комунікативної компетентності. Важливо зазначити, що сьогодні багато інформації про українців інші

народи дізнаються із медіа. Слід зауважити, що аналізувати такі публікації достатньо важко, адже, на думку Марків О. і Зарівної О., «мова оригіналу та мова перекладу інформації можуть відрізнятися певними емоційними акцентами, тому для адекватної оцінки аналітикові важливо володіти англійською, щоб передати все відповідно до оригіналу. Професійне вивчення англійської мови (медійної термінології, специфічних синтаксичних конструкцій, смислових сполучень і т.п.) у край важливе для спеціаліста високого рівня, адже йому доводиться працювати з матеріалами, опублікованими у світі, оцінювати фактаж, шукати матеріали (збирати, опрацьовувати, накопичувати й поширювати) за певними квантами – ключовими «частинками» інформації, які можуть бути представлені синонімічним рядом потрібного слова» [5, 101].

Що стосується випускників технічних закладів вищої освіти, які підуть працювати у бізнесструктури і будуть використовувати переклад наукових текстів, то вони мають засвоїти набагато ширший обсяг фонових знань, ніж це вимагається для інших спеціальностей – обсяг фонових знань перекладача (особливо усного) має наближатися до аналогічного обсягу освіченого носія відповідної мови. Це, зокрема, стосується термінології, студенти мають усвідомлювати, що кожен предмет навчального плану робить певний внесок у формування їхньої фахової придатності. Для практичної реалізації згаданої тези викладання усіх дисциплін, на наше переконання, має бути перебудовано за рекомендаціями випускаючої кафедри, аби забезпечити їх координацію, уникнути дублювання й максимально використати навчальний потенціал кожної дисципліни для професійного розвитку майбутніх спеціалістів, що досконало володітимуть англійською мовою.

Які ж мають бути дидактичні умови для формування англомовної компетентності для забезпечення міжкультурної комунікації? Першочергово, це – вибір стратегій навчання іноземної мови: 1) стимулювання – мобілізація вольових зусиль студентів до активізації мовного досвіду, заохочення до сприймання іншомовних слів і бажання використовувати їх у потрібних формах, контекстах; 2) використання мнемонічних прийомів – запам'ятовування нових лексем на основі асоціацій, диференціацій, закономірностей, віднесення їх до певної словникової сім'ї, виокремлення ключового слова і подібних за значенням; 3) когнітивні прийоми – навчити визначати значення слова з контексту або орієнтуючись на вже наявні фонові знання, напрацювання алгоритмів запам'ятовування. Метакогнітивні стратегії – свідоме розуміння студентом цілей свого навчання; 4) соціально-психологічні умови – сприятливі, зрозумілі, етично прийнятні правила для всіх учасників комунікації. До власне психологічних прийомів налаштування комунікативного акту можна віднести стратегії: інформування, переконання, сприяння, впливу – різними можливими засобами

підтримувати мовленнєвий контакт. По-друге, це – практично зорієнтоване навчання, відповідно розроблені для цього навчальні програми з необхідним переліком фахових і загальних компетентностей і методик їх набуття. По-третє, майстерність викладача мотивувати студентів до діалогічного чи полілогічного «живого» мовлення, до формулювання власного висловлювання, відстоювання особистої думки і бажання толерантно сприймати співрозмовника.

Сучасні гаджети допомагають практично реалізувати комунікативну практику між студентами та викладача зі студентською групою. На думку Бідасюк Н., у цілому, сучасні мобільні додатки та навіть базові функції дозволяють підібрати завдання, що відповідають рівню володіння мовою, віку, лексичній і граматичній темі та інтересам студента. Таким чином досягається один із важливих програмних результатів навчання: застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності [6, с. 7]. Науковиця також демонструє важливість роботи з паралельними текстами при читанні для формування англомовної комунікативної компетентності для студентів, які не навчаються на англійській філології. Вона пропонує організувати групи для парного обговорення проблем. Подібну комунікативну ситуацію можна моделювати у формі ділової гри – співбесіда з роботодавцем. А ще: підготовка презентацій та виступи з ними, написання резюме та автобіографії, моделювання традиційної та стресової співбесіди, робота з фаховими текстами та анотаціями англійською мовою забезпечують важливі компоненти аудиторної та самостійної роботи студента, необхідної для підготовки конкурентоздатного спеціаліста міжнародного рівня [6, Бідасюк, 2021].

Кургаєва Л., Калиновська І. пропонують використовувати метод ділових дидактичних ігор, які проявляються в розробці проєктів. Вони вважають, що «метод проєктів використовує ідеї традиційної та сучасної методики викладання іноземної мови: різноманітність, яка відображається у варіативності тем, типів текстів і вправ; проблемність, коли іноземна мова використовується для виконання завдань із новизною; навчання із задоволенням, що передбачає створення можливості студентам говорити про те, що викликає у них підвищений інтерес, виявляти свій творчий підхід в оформленні та презентації проєкту» [7, с. 121].

Висновки. Отже, іншомовна комунікативна компетентність зараз сприймається як чинник інтелектуального розвитку особистості, оскільки при спілкуванні люди обмінюються та збагачуються інформацією, віднаходять нові захоплення, інтереси, мотиви, мету власної діяльності, міжособистісної взаємодії у процесі роботи над спільними проєктами чи просто у побутових умовах.

Як відомо, ефективне використання англійської мови у міжкультурному просторі передбачає:

– спілкування англійською мовою з представниками різних міжнародних організацій, ділових і професійних спільнот;

– здатність комунікувати з представниками різних прошарків населення, різною за диференціальними ознаками аудиторію, від чого залежить вибір стилю, жанру лексики розмови;

– ведення документації англійською мовою;

– листування англійською мовою: офіційне та приватне, а в сучасних умовах – спілкування в соціальних мережах та інших месенджерах;

– уміння аналізувати і трактувати медійні матеріали, наводити інформацію з різних джерел як докази своїх переконань чи підтвердження або спростування власної думки;

– наукова діяльність, що вимагає знань англійської мови для розуміння англомовного тексту з фаху, а також оволодіння навичками проведення та виступу з доповідями англійською мовою на міжнародних конференціях.

Такий результат може бути досягнений виключно при цілеспрямованій роботі викладача для реалізації професійного аспекту на заняттях з англійської мови, при застосуванні методу ситуативного навчання, спрямованого на формування професійної компетентності. Для цього необхідно взяти до уваги наявність таких стандартних компонентів: обов'язковий мінімум змісту навчальної програми, високі вимоги до рівня підготовки студентів з іншомовної та професійної точки зору, наявність професійних завдань тощо. Зрозуміло, неабияку роль відіграють педагогічні умови, особливо, діяльнісний аспект – вибір стратегій навчання, практично – зорієнтовані заняття, власне комунікування і контроль рівнів сформованості навиків; використання дидактичних засобів (мобільних додатків, роботи з книгою і професійне обговорення на форумах, моделювання ділових ігор тощо); останнім часом ефективно зарекомендувала себе робота з виконанням проєктів.

Ціннісними орієнтирами у процесі формування і відповідних показників рівнів сформованості англомовної лінгвістичної компетенції випускників технічних вузів, як видно з дослідження, можуть бути: лексико-семантичний рівень мовлення, інтонація та психологічні особливості партнера, його менталітет, жанрова специфіка комунікації та термінологія, комунікативна толерантність і загальнокомунікативна ситуація, яка задає формати, стиль, інтонацію розмови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василюшина Н., Скирда Т. Переклад як міжкультурна комунікація: англійська ↔ українська мови. Практикум для студентів денної форми навчання галузі знань 0302 «Міжнародні відносини». Київ: PRINT LINE, 2020. 176 с.

2. Каменська І. Модель формування англомовної лінгвістичної компетенції в усному мовленні майбут-

ніх менеджерів. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки. 2009. № 165. С. 96–100.

3. Бабенко К. Застосування текстів професійного спрямування при викладанні ділової іноземної мови в галузі туризму. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: "Педагогічні науки". 2021. №1. С. 235-240 <https://pedejournal.cdu.edu.ua/article/view/4200/4474>

4. Зарівна О. Мова як чинник формування толерантності студентської молоді в глобалізованому суспільстві: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Зарівна Оксана Тимофіївна; Київ. нац. педаг. ун-т імені М. П. Драгоманова. 2008. С. 13-14.

5. Зарівна О., Марків О. Теоретичні засади професії медіааналітика: від аналізу інформаційних потоків до англомовної компетентності.

6. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* Острог: 2019. № 8 (76). С. 101

7. Бідасюк Н. Зміст формування англомовної комунікативної компетентності у магістрів української філології. Магістр української філології: теорія і практика навчання : колект. монографія за ред. М. Торчинського. Хмельницький: 2021. С. 30-45.

8. Кургаєва Л., Калиновська І. Дидактичні умови проєктно-орієнтованого навчання англійської мови у вищій школі. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка» 2022. №1(4) С. 121-127. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.18>

9. Bailey, K.M. Language Proficiency and Communicative Competence. In *Teaching Listening and Speaking in Second and Foreign Language Contexts* (pp. 31–45). London, : Bloomsbury Academic. Retrieved March 14, 2023. from <http://dx.doi.org/10.5040/9781350093560.ch-003>

10. Dao, T. T., & Thu, N. T. H. Enhancing communication competence via assessment activities of speaking skills from communicative approach. *LLT Journal: A Journal on Language and Language Teaching*, 2020. 23(2). 293–303. <https://doi.org/10.24071/llt.v23i2.2497>

11. Gi-ZenLiu, JalilFathi&MasoudRahimi. Enhancing EFL learners' intercultural communicative effectiveness through telecollaboration with native and non-native speakers of English, *Computer Assisted Language Learning*. 2023. DOI: 10.1080/09588221.2022.2164778

12. Guamguami, M., & R'boul, H. Creating Intercultural Communicative Competence Through Virtual Collaboration. *Creating Classrooms of Peace in English Language Teaching*. 2022. 176–193. <https://doi.org/10.4324/9781003147039-18>

13. Harding, L., Macqueen, S., & Pill, J. Assessing communicative competence. *Communicative Competence in a Second Language*. 2022. 187–207. <https://doi.org/10.4324/9781003160779-14>

14. Juffs, A. Generative considerations of communicative competence. *Communicative Competence in a Second Language*. 2022. 21–39. <https://doi.org/10.4324/9781003160779-3>

15. Kiessling, C., & Fabry, G. What is communicative competence and how can it be acquired?. *GMS journal for medical education*. 2021. 38(3) Doc49. <https://doi.org/10.3205/zma001445>